

POLICY BRIEF – Samohrane majke

Tema: Podrška samohranim roditeljima, naplata alimentacije, dostupnost vrtića, socijalna zaštita i usklađivanje rada i roditeljstva

Fokus: priča Dijane Popović iz Stanova kod Doboja i austrijski model podrške samohranim roditeljima

Namijenjeno: lokalnim zajednicama, centrima za socijalni rad, sudovima, ministarstvima porodice i socijalne zaštite, školama, vrtićima, sindikatima, organizacijama civilnog društva i udruženjima roditelja

1. Sažetak problema

Priča Dijane Popović iz Stanova kod Doboja pokazuje kako izgleda svakodnevica samohrane majke u Bosni i Hercegovini: posao, djeca, računi, prevoz, škola, zdravlje i alimentacija, uz vrlo malo systemske podrške. Dijana je majka dva dječaka, zaposlena je u bolnici „Sveti apostol Luka“, preboljela je leukemiju i nastavila da brine o porodici. U svakodnevici joj pomažu roditelji, ali problemi poput neplaćanja alimentacije, organizacije prevoza i finansijske stabilnosti ostaju njena realnost.¹

Ovaj slučaj nije samo lična priča jedne majke. On pokazuje širi problem: samohrani roditelj u BiH često mora sam nositi teret koji bi trebalo da bude podijeljen između porodice, institucija, drugog roditelja, škole, vrtića, lokalne zajednice i sistema socijalne zaštite.

2. Zašto je ovo javni problem?

Samohrano roditeljstvo nije samo privatna porodična okolnost. Ono postaje javni problem kada jedan roditelj sam snosi troškove života, brige, odgoja i obrazovanja djece, dok drugi roditelj ne izvršava svoje obaveze, a institucije ne reaguju dovoljno brzo i efikasno.

UNICEF BiH je još ranije upozorio da se mnogi samohrani roditelji nakon razvoda susreću sa problemom izbjegavanja ili nemogućnosti plaćanja alimentacije, uz različitu sudsku praksu u slučajevima naplate izdržavanja djeteta.² To znači da dijete često ne zavisi samo od prava koje postoji na papiru, nego od toga koliko roditelj koji brine o djetetu ima vremena, novca, snage i znanja da pokrene postupke.

Gerilin podkast sa Dorottyom Kickinger iz Austrijskog saveza sindikata upravo naglašava da samohrane majke u BiH često istovremeno rješavaju posao, djecu, prevoz, račune, vrtiće, školu, bolest i alimentaciju, dok institucije uglavnom ne preuzimaju dovoljno odgovornosti.³

---

¹ <https://www.gerila.info/kako-izgleda-zivot-samohrane-majke-u-bih-prica-dijane-popovic-video/>

² <https://www.unicef.org/bih/en/stories/warning-different-court-procedures-cases-alimony-payment>

³ <https://www.gerila.info/samohrane-majke-u-bih-su-preпустene-same-sebi-sta-mozemo-nauciti-od-austrije-gerila-podkast/>

3. Šta pokazuje slučaj Dijane Popović?

Slučaj Dijane Popović pokazuje nekoliko ključnih problema.

Prvo, samohrana majka nema „rezervni sistem“. Kada nema dovoljno institucionalne podrške, porodica se oslanja na roditelje, komšije ili vlastitu izdržljivost. U Dijaninim slučaju pomoć roditelja je važna, ali to ne može biti trajna zamjena za javne usluge.

Drugo, alimentacija se često pretvara u privatnu borbu. Kada drugi roditelj ne plaća alimentaciju, teret dokazivanja, traženja, čekanja i pokretanja postupaka uglavnom pada na roditelja koji već svakodnevno brine o djeci. Problem nije samo novac, nego i stalna neizvjesnost.

Treće, briga o djeci nije usklađena sa radnim obavezama. Samohrani roditelj mora raditi, ali istovremeno mora organizovati školu, vrtić, bolest, prevoz i sve nepredviđene situacije. Ako nema dostupnih vrtića, produženog boravka, fleksibilnog rada ili podrške zajednice, zaposlenje postaje stalna borba.

Četvrto, samohrane majke su posebno izložene siromaštvu i iscrpljenosti. Čak i kada rade, jedan prihod često nije dovoljan za sve troškove porodice. Ako uz to izostane alimentacija, samohrani roditelj ulazi u začarani krug dugova, odricanja i stalnog pritiska.

4. Šta BiH može naučiti od Austrije?

Austrijski model nije idealan i ne znači da samohranim roditeljima tamo nije teško. Ali pokazuje važan princip: država ne smije čekati da roditelj koji brine o djetetu sam vodi beskrajnu borbu za alimentaciju. U Gerilinom podkastu se navodi model u kojem država isplaćuje alimentaciju ako roditelj ne izvršava svoju obavezu, a zatim sama potražuje novac od dužnika.

Austrijski sistem poznaje institut avansne isplate izdržavanja djeteta: svrha je da maloljetna djeca dobiju izdržavanje kada jedan roditelj ne plaća redovno ili uopšte ne izvršava obavezu; zahtjev se podnosi sudu u ime djeteta.⁴ To je ključna razlika u odnosu na sistem u kojem roditelj i dijete čekaju da se dug naplati od nesavjesnog roditelja.

Pored alimentacionog mehanizma, austrijski primjer pokazuje važnost šire podrške: vrtića, jaslica, zaštite od nasilja, bolje plaćenih poslova, skraćenog radnog vremena i socijalnih mjera koje samohranom roditelju omogućavaju da ne ostane sam. Austrija ima i razvijene oblike porodičnih davanja, uključujući dječiji dodatak i naknade za brigu o djetetu, koje se kombinuju sa drugim mjerama podrške porodicama.⁵

---

⁴ https://e-justice.europa.eu/topics/family-matters-inheritance/family-maintenance/at_en

⁵ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/agenda/family/family-benefits/childcare-allowance.html>

5. Šta već postoji, ali nije dovoljno?

U BiH postoje porodični zakoni i zakonska obaveza izdržavanja djece. Porodični zakon Republike Srpske uređuje odnose roditelja i djece, starateljstvo i druga porodičnopravna pitanja, uključujući obaveze roditelja prema djeci.⁶ Međutim, problem nije samo u tome da li obaveza postoji, nego kako se izvršava kada roditelj ne plaća.

Ženska mreža BiH upozorava da pravna definicija samohranog roditeljstva nije dovoljno jasna i sveobuhvatna, te da zakoni često ne prepoznaju realnost roditelja koji sami izdržavaju djecu nakon razvoda ili prekida zajednice.⁷ Upravo ta praznina omogućava da se samohrani roditelji pojavljuju u sistemu tek kada traže socijalnu pomoć, a ne kao posebna kategorija kojoj treba stabilna podrška.

Zato je potrebno napraviti razliku između formalnog prava djeteta na izdržavanje i stvarne dostupnosti tog novca. Ako novac ne dolazi mjesecima ili godinama, dijete ne može čekati kraj sudskog postupka.

6. Ključni zaključak

Samohrane majke u BiH nisu ugrožene samo zato što same brinu o djeci. Ugrožene su zato što sistem nema dovoljno brz, jasan i funkcionalan odgovor kada izostane alimentacija, kada vrtić nije dostupan, kada dijete nema prevoz, kada majka radi smjene, kada je bolesna ili kada porodica zavisi od jednog prihoda.

Najvažniji korak je prelazak sa modela „snađi se sama“ na model sistemskog preuzimanja dijela tereta: alimentacioni fond, brza naplata izdržavanja, dostupni vrtići, fleksibilan rad, prioritet u socijalnim i stambenim programima i jasna koordinacija između centra za socijalni rad, suda, škole i lokalne zajednice.

7. Preporuke

a) Uspostaviti alimentacioni fond

Alimentacioni fond treba da isplaćuje iznos izdržavanja djetetu kada roditelj koji je obavezan da plaća alimentaciju to ne čini. Nakon toga država treba da preuzme naplatu od dužnika. Time se dijete štiti odmah, a teret postupka se prebacuje sa samohrane majke na institucije.

b) Uvesti hitan postupak za neplaćanje alimentacije

Neplaćanje alimentacije ne smije se tretirati kao običan dug. To je uskraćivanje sredstava djetetu. Sudovi, centri za socijalni rad i organi izvršenja treba da imaju hitne rokove za slučajeve u kojima dijete ostaje bez izdržavanja.

c) Napraviti lokalni registar samohranih roditelja i potreba djece

---

⁶ <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/porodicni-zakon.html>

⁷ <https://zenskamreza.ba/alimentacioni-fond-i-pravo-na-izdržavanje-jednoroditeljskih-porodica-u-bih-inicijative-bez-politicke-podrske-i-krsenje-ljudskih-prava/>

Opštine i centri za socijalni rad treba da imaju evidenciju samohranih roditelja koji se suočavaju sa neplaćanjem alimentacije, nedostatkom vrtića, siromaštvom, nasiljem, stambenom nesigurnošću ili problemima sa prevozom djece. Registar ne treba služiti kontroli roditelja, nego planiranju usluga.

d) Uvesti prioritet za djecu samohranih roditelja u vrtićima i produženom boravku

Dostupan vrtić nije luksuz nego uslov da samohrani roditelj može raditi. Djeca samohranih roditelja treba da imaju prioritet pri upisu u javne vrtiće, subvencionisane privatne vrtiće i produženi boravak u školama.

e) Subvencionisati prevoz djece i roditelja

Ako majka radi, a dijete mora u školu, vrtić, ambulantu ili drugu opštinu, prevoz postaje ozbiljan trošak. Lokalne zajednice treba da uvedu subvencije za prevoz djece samohranih roditelja, posebno u prigradskim i ruralnim naseljima.

f) Uvesti savjetovalište za samohrane roditelje

Samohrani roditelj često ne zna kome da se obrati: sudu, centru za socijalni rad, advokatu, školi, policiji ili opštini. Potrebno je jedno lokalno savjetovalište ili kontakt tačka koja daje informacije o alimentaciji, pravima, socijalnoj pomoći, vrtićima, nasilju, zapošljavanju i dječijoj zaštiti.

g) Omogućiti fleksibilnije radne aranžmane

Samohrani roditelji, posebno majke, često ne mogu raditi standardno radno vrijeme bez podrške za djecu. Javne ustanove i odgovorni poslodavci treba da uvedu mogućnost fleksibilnog rasporeda, zamjene smjena, rada od kuće gdje je moguće i zaštite od diskriminacije zbog roditeljskih obaveza.

h) Povezati zaštitu samohranih majki sa zaštitom od nasilja

Dio samohranih majki izlazi iz odnosa u kojima je bilo nasilja, kontrole ili ekonomskog pritiska. Sistem podrške zato mora uključiti sigurne kanale prijave, pravnu pomoć, psihološko savjetovanje i zaštitu od pritisaka bivšeg partnera.

i) Uvesti javno praćenje naplate alimentacije

Institucije treba da objavljuju anonimizovane godišnje podatke: broj presuda o alimentaciji, broj neplaćanja, trajanje postupaka, iznose dugovanja, broj izvršenja i broj djece koja nisu primila izdržavanje. Bez tih podataka problem ostaje nevidljiv.

j) Uskladiti zakonske definicije samohranog i samostalnog roditeljstva

Zakoni treba da prepoznaju realnost jednoroditeljskih porodica, uključujući roditelje nakon razvoda, prekida vanbračne zajednice, napuštanja porodice, nasilja ili faktičkog samostalnog roditeljstva. Prava ne treba vezati samo za formalni bračni status, nego za stvarnu brigu o djetetu.

8. Minimalni model koji lokalna zajednica može pokrenuti u roku od šest mjeseci

Lokalna zajednica može pokrenuti pilot-program podrške samohranim roditeljima kroz pet koraka:

- 1) Kontakt tačka za samohrane roditelje – osoba ili služba u centru za socijalni rad/opštini koja daje informacije i prati slučajeve.
- 2) Lista djece bez redovne alimentacije – evidencija djece kojoj drugi roditelj ne plaća izdržavanje.
- 3) Prioritet u vrtiću i produženom boravku – lokalna odluka kojom djeca samohranih roditelja dobijaju prednost ili subvenciju.
- 4) Besplatna pravna pomoć – pomoć u pokretanju postupaka naplate alimentacije i zaštite prava djeteta.
- 5) Mjesečni izvještaj – broj slučajeva, broj djece, status alimentacije, upis u vrtić, socijalne potrebe i preporuke lokalnoj vlasti.

Ovaj model ne zahtijeva čekanje velike reforme. Može početi lokalno, a zatim se proširiti kroz entitetske zakone i posebne fondove.

9. Indikatori uspjeha

- broj samohranih roditelja evidentiranih kroz lokalni program podrške;
- broj djece kojoj se redovno isplaćuje alimentacija;
- broj pokrenutih i riješenih postupaka zbog neplaćanja alimentacije;
- prosječno vrijeme reakcije institucija nakon prijave neplaćanja;
- broj djece samohranih roditelja upisane u vrtić ili produženi boravak;
- broj porodica koje koriste subvencionisan prevoz;
- broj samohranih roditelja koji su dobili besplatnu pravnu pomoć;
- broj poslodavaca koji omogućavaju fleksibilne radne aranžmane;
- broj slučajeva u kojima su centar za socijalni rad, sud i lokalna zajednica zajednički reagovali;
- zadovoljstvo samohranih roditelja dostupnošću podrške.

10. Završna poruka

Priča Dijane Popović pokazuje da samohrana majka u BiH ne traži privilegije, nego minimum sigurnosti: da dijete dobije alimentaciju, da ima vrtić ili produženi boravak, da prevoz nije

svakodnevni problem, da posao ne bude ugrožen zbog roditeljskih obaveza i da institucije ne čute kada drugi roditelj ne izvršava svoje obaveze.

Austrijski primjer pokazuje da država može stati između djeteta i neodgovornog roditelja: isplatiti podršku, a zatim sama naplatiti dug. To je osnovna lekcija i za BiH. Dijete ne smije čekati sudski postupak da bi imalo ono što mu pripada. Samohrani roditelj ne smije biti prepušten sam sebi.